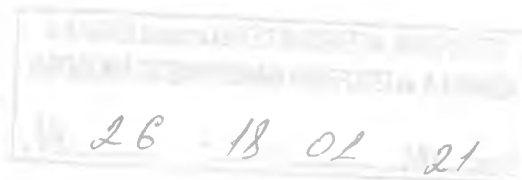

Койлубаева Айнуранын 13.00.02-окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазган “Кыргыз тили” окуу китебин түзүүнүн лингводидактикалык негиздери” (5-класстын мисалында) аттуу диссертациялык ишинин расмий оппоненти И.Абдраимов атындагы Кыргыз авиациялык институтунун доценти, педагогика илимдеринин кандидаты Сагынбаева Гулира Ишемакуновнанын пикири

Диссертациялык эмгек окутуу кыргыз тилинде жүргүзүлгөн мектептердин 5-класстары үчүн “Кыргыз тили” окуу китебин иштеп чыгуунун теориялык жана практикалык маселелерин, кыргыз тилин окутуунун методологиялык жана лингводидактикалык негиздерин камтып турат. Ушулардын негизинде төмөнкүлөрдү белгилейбиз:

I. Теманын адистикке дал келиши. Кыргыз тили предметинин сапатын жогорулатуу үчүн, адегенде, окуу китептеринин сапатын жогорулатуу, алгылыктуу методика менен жазып чыгаруу милдети айрыкча маанилүү. Койлубаева Айнуранын “Кыргыз тили” окуу китебин түзүүнүн лингводидактикалык негиздери” (5-класстын мисалында) деп аталган эмгеги өзүнүн объектиси, предмети, мазмуну жана изилдениш багыты боюнча 13.00.02-окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистигине дал келет.

II. Теманын актуалдуулугу. Бүгүнкү педагогикалык технологиялардын өнүккөн мезгилинде окуу китеби окутуунун негизги жана ийкемдүү каражаты катары таанылып кеңири колдонулуп келе жатат. окуучулар эң негизги билимди кайсы гана предмет болбосун, окутуунун каражаты болгон окуу китебинен алышат. Андыктан балдардын толук кандуу билим алышына сапаттуу, учурдун суроо-талаптарын камтыган, балдарга ар тараптуу, терең билим алышына шар түзгөн окуу китебин түзүү учурдун талабы. Кыргыз тилин эне тили катары орто мектептерде окутууну мезгил талабына ылайык жүргүзүү үчүн окутуунун мамлекеттик-предметтик стандарты кайрадан иштелип, ага жараша окуу программасы жаңыдан түзүлүп чыкты. Программалык талаптарды ишке ашыруунун негизги булагы катары кыргыз тили окуу китептеринин жаңы муундагы окуу китебин иштеп чыгуу зарылдыгы келип чыкты. Жаңы муундагы кыргыз тили окуу китептерин заманбап талаптарга ылайык иштеп чыгуу үчүн, эң негизгиси, окуу китебин түзүүнүн лингводидактикалык талаптарын аныктоо маселеси каралды.

Мына ушул өңүттөн алганда, А.Койлубаеванын изилдөөсүнүн актуалдуулугу “Кыргыз тили” окуу китебине коюлуп жаткан талаптарга ылайык 5-класстын мисалында заманбап лингводидактикалык негиздери иликтөөгө алып жатканы менен шартталат.

III. Диссертациялык иштин илимий жыйынтыктары. Иш бул багыттагы кийинки изилдөөлөр үчүн олуттуу мааниге ээ боло турган илимий-методологиялык мүнөздөгү төмөнкүдөй жыйынтыктарга ээ. **(ушу жагы да окшош экен)**

1-жыйынтык. “Кыргыз тили” окуу китебин иштеп чыгуунун теориясын иштеп чыгуунун негизги багыттары так белгиленген; окуу китебин мектеп окуучуларына инновациялык технологиялардын негизинде түзүү - бүгүнкү күндүн талабы экени белгиленип, анын жолдору иштелип чыгып, дидактикалык талаптар аныкталып, алар билим берүүчүлүк, өнүктүрүүчүлүк жана тарбия берүүчүлүк багыттарды көздөйт. Кыргыз тили окуу китебин окуп-үйрөнүү үчүн окуу материалдарын тандоодо жеке предметке тиешелүү дидактикалык принциптер берилип, ушуга ылайык кыргыз тили окуу китебинин функциялары белгиленип, методикалык аппараты ишенимдүү түзүлгөн (1.1. – 1.3.)

2-жыйынтык. Кыргыз тилин окутуунун методологиялык негиздери так аныкталып, изилдөөнүн объектиси менен предметине ылайык изилдөөнүн максаты менен милдетин ийгиликтүү ишке ашыруу максатында бир катар натыйжалуу деп эсептелген салттуу жана инновациялык изилдөө методдору колдонулган. Изилдөөнүн натыйжалуулугун бекемдөө максатында анкета алуу, суроо-жооп методдору колдонулган (2.1.-2.2.).

3-жыйынтык. Педагогикалык эксперимент методу республиканын бардык аймактары боюнча жалпы билим берүүчү 87 орто мектепте жүргүзүлүп, ар бир областтагы мектептен бир текшерүүчү жана бир эксперимент класстар тандалып алынган. Эксперименттик иштер практикада кеңири жайылтылган үч этапка бөлүнүп жүргүзүлгөн: биринчи байкоо, изилдөө этабы; экинчи аныктоо этабы; үчүнчү текшерүү жана жыйынтыктоо этабы. Ошентип, эксперимент үч этапта ишке ашырылган (2.2.-2.3.).

4-жыйынтык. Кыргыз тили окуу китебинин түзүлүшү, функциясы, камтылган окуу материалдары, окуу-методикалык аппараты, дидактикалык каражаттары, көнүгүүлөр системасы ж.б. элементтери жөнүндөгү маселелердин окуу процессине тийгизген таасири талдоого алынат. Анткени

окуу китебин өркүндөтүүгө, жакшыртууга болгон иш-аракеттердин натыйжасы түздөн-түз окуу процессине таасир этет. (3.1.-3.2.).

IV. Диссертациядагы илимий жыйынтыктардын негизделиши жана ишенимдүүлүгү.

1-жыйынтык. Кыргыз тили окуу китебин иштеп чыгуунун тарыхы, жалпы багыттары боюнча жазылган эмгектерге талдоо жүргүзүү аркылуу, инновациялык технологиялардын колдонулушу, дидактикалык принциптер жана окуу китебинин функциялары боюнча өз баасын берүү, баалоо менен жекече көз карашта чыгарылган.

2-жыйынтык. Илимий-методикалык эмгектерди талдоо методу, байкоо жана аңгемелешүү методу, салыштыруу, жалпылоо методу, анкета алуу жана суроо-жооп методдору, талдоо жана анлдиздөө методдорунун негизинде чыгарылган.

3-жыйынтык. Педагогикалык эксперимент методу аркылуу ишке ашырылып, констатациялоочу аныктоо этабында (2011-2012-окуу жылдар) билим деңгээлдерин байкоо жана жалпылоо методдору колдонулган. Кыргыз тили окуу китебинин мааниси, орду жана мазмуну тууралуу практик мугалимдердин пикирлери боюнча анкета түзүлүп, жыйынтыктар так чыгарылган; Педагогикалык эксперименттин үйрөтүүчү жана окутуучу этабында (2013-2015-окуу жылдар) тилдик жана кептик көнүгүү, машыгуу жумуштары, оозеки, жазуу иштери аркылуу окуу китебинин кол жазмасы республиканын аймактары боюнча сыноодон өткөрүлгөн; Педагогикалык эксперименттин текшерүүчү, жыйынтыктоочу этабында (2016-2017-окуу жылдар) жыйынтыктоочу жана эксперименталдык топтордун өздөштүрүү деңгээлдеринин сандык жана сапаттык көрсөткүчтөрү диаграммалар менен ишенимдүү чыгарылган.

4-жыйынтык. Окуу китебиндеги материалдардын берилиши, окуу программасына ылайык иштелген сабактардын моделдери жана окуу-методикалык аппараты, көнүгүүлөр системасынын берилиши менен байланыштуу. Окуу китебинин жабдылышы, түстүү сүрөт, схема, таблицалар менен шөкөттөлүшү, көнүгүүлөрдүн түрлөрүнүн берилиши, окуучунун өз алдынча иштөөсүнө арналган оозеки жана жазуу жүзүндөгү тапшырмалардын болушу окуу китебинин лингводидактикалык сапатын жогорулаткан.

V. Диссертациялык иштеги илимий жыйынтыктардын жыңылык деңгээли

1-2-жыйынтыктар жарым-жартылай жаңы болуп саналат. Анткени илимий-методологиялык эмгектерге анализ жүргүзүп, аларды талдоого алуу бизге чейин эле колго алынып келген.

2-4-жыйынтыктарды жаңы деп эсептөөгө толук негиз бар, себеби 5-класстын кыргыз тили окуу китебинин лингводидактикалык негиздеринин окуу китептерине коюлуп жаткан соңку теориялык-дидактикалык талаптарга шайкеш иштелип чыгышы менен, аталган окуу китеп, мектептерде негизги окуу китеп катары колдонулуп жатат.

VI. Алынган жыйынтыктардын ички биримдигин баалоо

Изилдөөдө алынган илимий-методологиялык жыйынтыктар ички биримдикке, улантуучулук мүнөзгө, логикалык ырааттуулукка, маани-маңыздык байланыштуулукка ээ.

VII. Алынган жыйынтыктардын тиешелүү актуалдуу проблемага, теориялык, методологиялык же колдонмо маселеге багытталышын баалоо

Айнура Койлубаеванын диссертациялык иши окутуунун теориясы жана методологиясы илиминдеги изилдөөгө алына элек, тагыраак айтканда, 5-класстын “Кыргыз тили” окуу китебинин лингводидактикалык негиздеринин соңку теориялык-дидактикалык шайкеш иштелип чыккан. Диссертациянын жыйынтыктары, материалдары, жоболору илимий-методологиялык, билим берүүчүлүк, практикалык түшүнүүчүлүк мааниге ээ.

VIII. Диссертациянын негизги жоболорунун, жыйынтыктарынын, бүтүндүгүнүн жетиштүү санда жарык көрүшү

Диссертациялык изилдөөдөн алынган негизги жыйынтыктар, көрсөткүчтөр, бүтүм-корутундулар республикалык илимий-практикалык конференцияларда окулган, мектеп мугалимдери менен жолугушууларда талкууга алынган, методикалык макалалар жарыяланган. 5-класстын “Кыргыз тили” окуу китеби иштелип чыгып, КРнын Билим берүү жана илим министрлиги тарабынан сунушталып, мектептерде колдонулууда.

Изилдөө ишинин негизги мазмуну 9 илимий макалада, анын ичинен, РИНЦке тиешелүүсү 2 макала, буга кошумча 5-класстардын кыргыз тили

боюнча вариативдүү, негизги жана жаңы муундагы окуу китептери жана 4 методикалык колдонмо басылып чыккан.

IX. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна шайкеш келиши

Автореферат диссертациялык иштин мазмунуна, анда коюлган изилдөөнүн максаты менен милдеттерине шайкеш келет. Авторефератта диссертациянын кеңири идеялары, жыйынтыктарынын жазылышы, автордун кошкон салымы, жаңылыгынын даражасы, изилдөөнүн практикалык баалуулугу көрсөтүлгөн. Авторефератка коюлуучу талаптар толук сакталган.

X. Диссертациялык иштин мазмунунда жана түзүлүшүндө кездешкен айрым кемчиликтер

Диссертациялык иш боюнча төмөндөгүдөй айрым сунуштарды, сын пикирлерди айтууга болот:

1. Иштин 2-бөлүмүндө кыргыз тили окуу китептери алардын сабак берүүгө кошкон салымы, орду жана барк-баасы тууралуу практик мугалимдердин пикирлерин угуу максатында анкета түзүп, аларды Чүй, Нарын, Ысык-Көл областтарында таратып бердик деп жазылат. Ушул жерден аталан областтарынын конкреттүү мектептеринин аты аталса, кайсы мектептердин мугалимдери катышкандыгы конкреттүү аттары аталса болор эле
2. Библиографияны берүү формасын КР ЖАКтын Инструкциясынын талаптарына ылайыктап кайра оцдоп чыгуу керек.
3. Текстте кезиккен орфографиялык, пунктуациялык каталарды оңдоо зарыл.

XI. Диссертациянын КР ЖАКтын “Окумуштуулук даражаларды ыйгаруу тартиби жөнүндөгү Жобосунун” талаптарына ылайык келиши

Койлубаева Айнура Кадырбаевнанын “Кыргыз тили” окуу китебин түзүүнүн лингводидактикалык негиздери (5-класстын мисалында) аттуу диссертациясы ЖАКтын кандидаттык диссертацияларына коюлуучу талаптарына жооп берет, ал эми анын автору 13.00.02-окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын алууга татыктуу.

Расмий оппонент, И.Абдраимов атындагы
Кыргыз авиациялык
институтунун п.и.к., доцент

Сагынбаева Г.И.

